

HJÆLPER VI GRØNLAND RIGTIGT?

Af Jørgen Søholt Christensen

Det første fiskefartøj, der er stort nok til søgående fiskeri, er 1964 blevet indregistreret i Grønland. Fartøjet, en 100 tons kutter til ca. 1,2 mill. kroner, blev i slutningen af juni overdraget i København af Den kongelige grønlandske Handel til en blandet dansk-norsk-grønlandsk besætning.

Begivenheden er værd at lægge mærke til. Med fartøjer af denne størrelse kan grønlændernes fiskesæson udvides fra nogle sommermåneder til helårsfiskeri, og de gør afhængigheden af det lunefulde vejr mindre. Selv i vindstyrke 6–7 kan der fiskes med disse kuttere.

Kun en beskedent del af torskefangsterne på de rige fiskepladser ved Grønland landes af grønlandske fiskere. Disse har hidtil måttet nøjes med at iagttage gennem søkikkerter, hvordan fremmede fiskere fra Færøerne, Norge, Vest- og Østtyskland, England, Frankrig, Portugal og andre lande trak fangsterne op ude til havs. Selv var grønlænderne med deres mindre både kun i stand til at fiske ved kysten.

Grønlændernes egen fiskeflåde består i vid udstrækning af småjoller betrukket med sejldug, men overgangen til mere effektive fartøjer har været på vej i de senere år, hvor egentlige kuttere er kommet til i ret stort tal – nogle endda bygget af værfter i Grønland. Ingen af disse kuttere er dog store nok til virkeligt havfiskeri.

Nu er springet taget til grønlandsk deltagelse i storfiskeriet ude på de vældige fiskebanker i Davis Strædet. Da Grønlands fremtid jo bygges op omkring fiskeriet, er det en udvikling, der er grund til at glæde sig over.

Udbygningen af fiskeflåden vil blive fortsat. Tre andre kuttere på hver omkring 100–200 tons vil følge efter. Nogle af dem skal have ren grønlandsk besætning.

Det er der *linje* i, så meget mere som der i de vigtigste havne står moderne anlæg parat til at behandle fisken.

Man kunne forestille sig, at udviklingen af det grønlandske fiskeri skete på den måde, at nogle store, danske fiskefartøjer blev udsendt med danske besætninger til dels at fiske ved Grønland, dels at hjembringe lasterne til behandling i Danmark. Det ville være en fremgangsmåde, som enhver kunne se var hen i vejret. Ingen ville tro, at man ad den vej satte noget i gang i Grønland.

Grønlandske småjoller i Godthåb.

Foto: J. S. C.

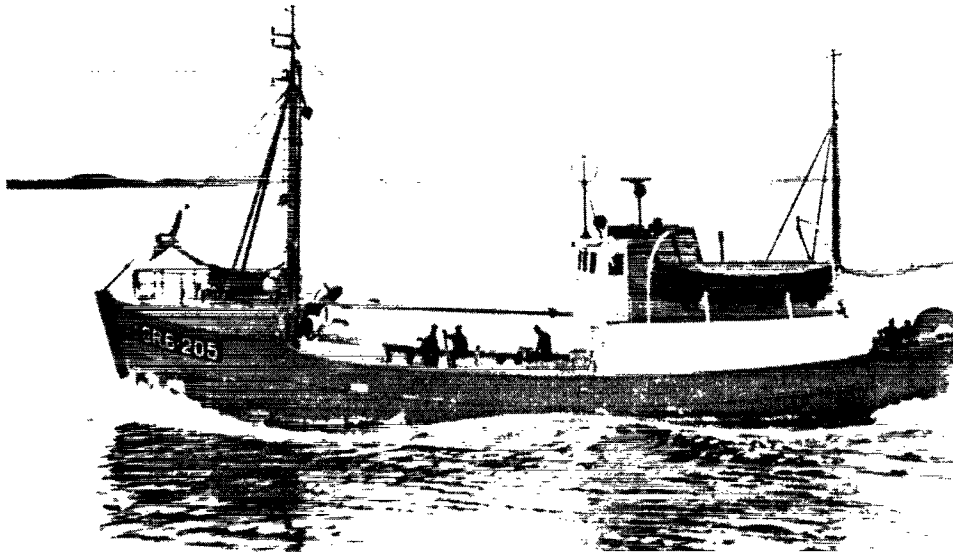
Ikke desto mindre er det en fremgangsmåde, der helt åbenbart er i kurs, når det gælder den grønlandske opbygning til lands.

Hver sommer sender staten og engagerede, private byggefirmaer en invasionsstyrke til Grønland, bestående af dansk arbejdskraft, som hen over hovedet på Grønlands egen befolkning bygger huse, som grønlanderne skal bo i eller bruge på anden måde.

Boligerne, som invasionsstyrken rejser, ligner efterhånden til forveksling de etagehuse som vi selv bygger hernede.

I Godthåb var det samlede boligbyggeri koncentreret om en imponerende bygning med over 100 lejligheder. Det ville svare til, om hele Københavns boligbyggeri på et år blev samlet i en skyskraber på Amager i stil med Empire State Building i New York og opført af importeret sæsonarbejdskraft fra Amerika.

For nogen tid siden vakte det opmærksomhed, at et privat tømrerfirma i Godthåb stod i fare for lukning, og under debatten, der opstod, blev der peget på en op-

Kutteren „David Olsen“ står en tidlig sommormorgen Godthåb havn ind efter nattens fiskeri i rum sø.

lysning i betænkningen fra Grønlandsudvalget af 1960 om, at et halvt hundrede grønlandske småvirksomheder har måttet lukke i de senere år.

Måske tror man, at grønlænderne ikke selv kan magte byggeopgaverne, så andre må træde til. Men er det tilfældet, er det en formodning, der savner støtte i eksempler fra andre egne af verden, hvor der foregår udviklingsarbejde. I De forende Nationer regner man med, at et udviklingsland i løbet af 10–20 år kan bringes til at fungere i et sådant omfang, at hjælp ude fra ikke længere skulle være nødvendig, bortset fra en vis eksperthjælp.

Efter almindelig dansk målestok skulle Grønland have 700–800 håndværksvirksomheder – men der findes kun omkring 100. Der skulle findes ca. 1200 uddannede håndværkssvende – men skulle man over ti år op på det tal, skulle der findes ca. 700 lærepladser, og der eksisterer kun ca. 130.

Firmaerne, der med hjemsted i Danmark udfører byggearbejder i Grønland, tager *ingen* lærlinge.

Disse firmaer udfører godt halvdelen af bygge- og anlægsopgaverne i Grønland, godt en fjerdedel udføres af Grønlandsministeriets byggesektion Grønlands tekniske Organisation (GTO), mens kun 15–20 % af arbejderne udføres af lokale mestre.

I bygge- og anlægsarbejder i Grønland investeredes i 1964 for omkring 150 mill. kroner – et beløb, der over 10 år skal op på ca. 200 mill. kroner om året (hvortil kommer driftsomkostninger på lignende beløb).

De danske firmaer tager naturligvis deres fortjeneste hjem til Danmark, og det samme gør de udsendte arbejdere (hvad disse måtte lægge i Grønland, kommer i vid udstrækning Grønlandske Handels butikker til gode).

Det vil sige, at det er en begrænset aflejring, der sker i Grønland, af de lønninger og honorarer, der udbetales. Det var ellers penge, som kunne arbejde videre i Grønland og hjælpe med til, at andre end dem, der modtager dem, kunne komme i gang, f. eks. lokale handlende. En sådan kædevirkning er det netop, at udviklingsekspertter i andre egne af verden søger at fremme for at få et normalt, økonomisk kredsløb i gang.

Den franske nationaløkonom *Pierre Moussa* har i sin bog „U-landene“ (udgivet af Det danske Forlag) peget på, at kædevirkningen af penge i kredsløb er godt tre gange det beløb, der er tale om i primær eller førstehåndsindtægt.

Han har også peget på det psykologisk vigtige i, at en befolkning, der står midt i en udviklingsopgave, føler, at den er med i arbejdet, idet han skriver følgende:

„Selv om det var muligt, ville det i det hele taget ikke være ønskeligt, at alle investeringsbehov dækkedes af en hjælp ude fra . . . Mennesket er indrettet således, at det egentlig kun har rigtig gavn af det, som koster det noget. Udviklingen kan ikke komme fra udlandet. Den må være målet for en bevidst vilje fra selve det land, som skal udvikles, og denne vilje må give sig udslag i en indsats, i ofre, i en anspændelse af hele nationen. Lande, der kunstigt ophjælpes af rige formynderstater, vil aldrig komme til at opføre sig som andet end „rigmandsbørn“, der er overfladiske og dårligt opdragne og øder deres midler væk.“

Grønlands landsråd fremsatte i 1959 en udtalelse, hvori man slog fast, at Grønlands tekniske Organisation og Den kongelige grønlandske Handel (KGH) „efterhånden bør søges afviklet i det omfang og tempo, det er hensigtsmæssigt og gør ligt.“ Rådet udtalte videre: „Man bør tillige sikre, at spirende privat indsats ikke stilles for vanskeligt, ligesom man i det hele taget ved en afvejning af de fremtidige økonomiske muligheder må tage hensyn til befolkningens egne muligheder for at deltage aktivt i et frit erhvervsliv.“

Dog tilføjede rådet, at „det ikke for tiden vil være muligt uden væsentlig ulempe for befolkningen at afvikle f. eks. GTO og KGH.“

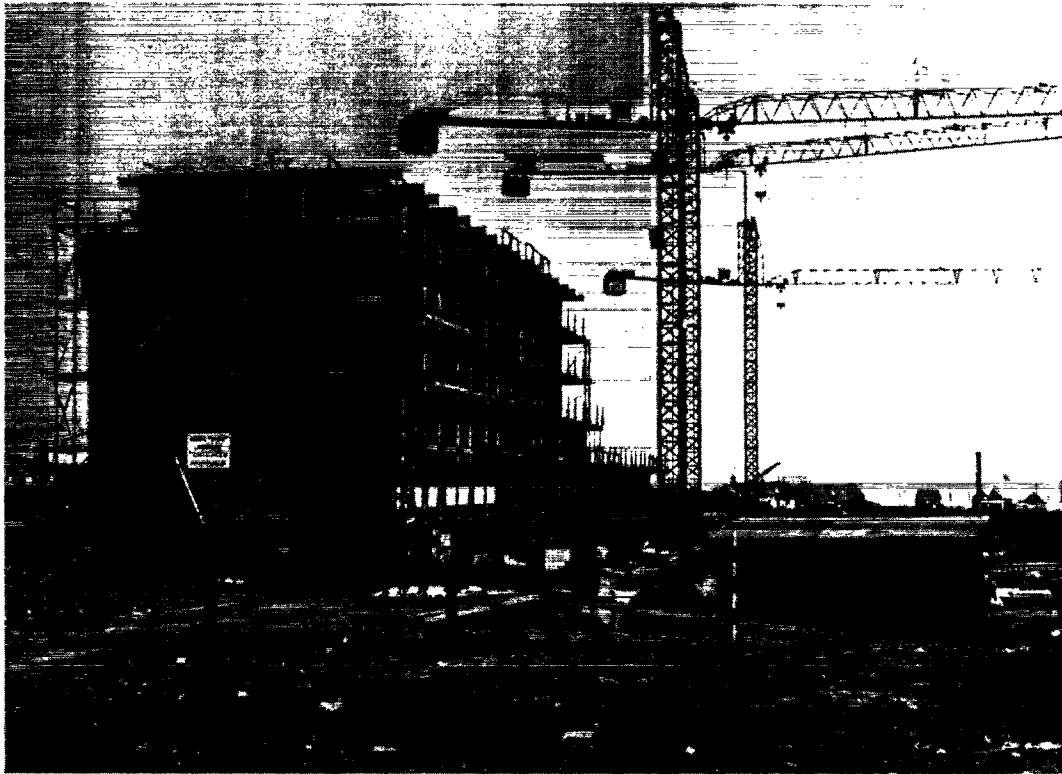

*Grønlandsk selvbetjeningsbutik
under Den kongelige grønlandske Handels mærke.*

Foto: J. S. C.

Rådets udtalelse var medvirkende til, at Grønlandsudvalget af 1960 blev nedsat med direktør *Ebbe Groes* som formand for at vurdere retningslinjerne for Grønlands udvikling. Udvalget afgav betænkning sidste år.

Af betænkningen fremgår, at man ikke skal stille for store forventninger til de grønlandske mestres fremtidige andel af byggeriet. Det oplyses, at deres andel efterhånden er steget til 18 pct. af alle bygningsarbejder, og videre hedder det: „Virksomhederne vil med deres nuværende struktur imidlertid næppe kunne øge deres aktivitet i samme takt som hidtil, da næsten alle elementære byggeopgaver allerede er overdraget til dem, medmindre deres tekniske sagkundskab udvides, så de også kan påtage sig større og mere komplicerede arbejder.“

Den store boligkarré i Godthåb under opførelse. Billedet er taget i juli 1965.

Det forudsættes, at GTOs kapacitet vil øges jævnt i perioden, så den vil være dobbelt så stor i 1975 som den var i 1963, og i en prognose regnes med, at GTOs sæsonarbejdskraft vil stige med 800 udsendte til 2100 i 1975 (foruden et ikke defineret antal sæsonarbejdere, som de private byggefirmaer udsender).

Ligeledes resulterede Grønlandsudvalgets arbejde i, at Grønlands tekniske Organisation fik et tilsynsråd med væsentlig repræsentation fra de hjemlige organisationer, hvis medlemmer har betydelige, økonomiske interesser i Grønland.

Udvalgets formand er direktør, civilingeniør *J. H. Hoffmann*, der repræsenterer Entreprenørforeningen, og som har grønlandske erfaringer gennem sit eget ingeniørfirma. Desuden består rådet af afdelingschef *K. Bredahl*, Finansministeriet, departementschef *Erik Hesselbjerg*, Grønlandsministeriet, landsrådsmedlem *Oluf Høegh*, Julianehåb, professor *H. E. Langkilde* fra Danske Arkitekters Landforbund, landsrådsmedlem *Jørgen Olsen*, Holsteinsborg, civilingeniør *Søren Rasmussen* fra Foreningen af rådgivende Ingeniører og muremester *Adolph Sørensen*, Håndværksrådet.

Huse i Sukkertoppen – de kunne have ligget i Brønshøj.

Foto: J. S. C.

Ydermere deltager GTOs direktør *Gunnar P. Rosendahl*, som er næstformand i Dansk Ingeniørforening, i rådets møder.

Man kan frygte, at de danske byggevirksomheder hermed har sikret sig en indflydelse, som kan virke forlængende for den proces, Grønland selv må gennemgå for at komme til at fungere ved egne kræfter.

Rådet er tydeligt sammensat med henblik på at lede et stort, statsligt foretagende rationelt, og ingen vil betvivle, at der er brug for teknikere til at tage sig af komplicerede byggeopgaver som havneanlæg og andre store fællesanlæg. Men man kan betvivle, at teknikerne forstår sig på udviklingsarbejde.

Herhjemme ville man undre sig, hvis Wright, Thomsen og Kier skulle bygge huse i Hirtshals, og man ville ligeledes undre sig, hvis der var noget, der hed Hirtshals' tekniske Organisation.

Mon ikke folk i Hirtshals selv kan bygge de huse, de har brug for? Og mon dog

ikke grønlænderne, der i hele deres gamle, fine redskabskultur har vist stort håndlag, selv skulle kunne bygge deres egne boliger?

Hjælpen, de i første række behøver, består i konsulenthjælp og i oprettelse af lærepladser. Husene kunne være af træ, eller det kunne være mindre huse af sten, som byggedes på samme måde som beboerne i fjeldterræn andre steder har gjort det i århundreder, på terrasser, de selv opførte, eksempelvis ved Middelhavet.

Pengeinstitutter til udlån og befordring af opsparing er ligeledes et led i udviklingsarbejdet, man andre steder lægger megen vægt på. De burde oprettes i Grønland, også selv om de ikke med det samme giver fortjeneste. Vore banker og sparekasser burde føle et ansvar og finde en form, der er brugbar i Grønlands overgangstid.

Endelig synes det mindste, man kan forlange af de syddanske kæmpefirmaer – så længe de gør arbejdet for grønlænderne – at de opretter lærepladser.

Her er et felt, hvor der er brug for ulandskyndig indsats.

En revision burde forøvrigt også ske inden for Den kongelige grønlandske Handel, der mange steder i Grønland med selvbetjeningsbutikker suger de penge til sig, der er tilovers til forbrug, uden synderlig chance for et grønlandsk initiativ inden for detailhandelen.

Indsatsen kunne ske under mottoet, at en befolkning først er tilfreds, når den føler en fremgang, den selv skaber.